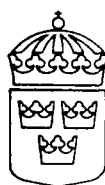


# Socialutskottets betänkande

1987/88:12

om ekonomiskt stöd till barnfamiljer (prop. 1987/  
88:100 bil. 7 delvis)



SoU  
1987/88:12

## Sammanfattning

Utskottet tillstyrker i betänkandet regeringens förslag till medelsanvisningar till Allmänna barnbidrag, Bidragsförskott och Särskilt bidrag till vissa adoptivbarn. Utskottet tillstyrker även en lagändring som innebär att flerbarnstillägget från den 1 januari 1989 höjs för fjärde barnet till 190 % av helt barnbidrag och för femte barnet till 240 % av helt barnbidrag mot nuvarande 160 %. De därpå följande barnen får som tidigare 160 % av helt bidrag. Höjningen är avsedd att kompensera familjerna för ändrade bostadsbidragsregler.

I anslutning till medelsanvisningarna behandlar utskottet ett antal motioner om familjepolitikens allmänna inriktning, rätt till socialbidrag vid vård av egna barn och om olika barnbidragsfrågor.

Bl.a. behandlas ett borgerligt förslag (m, fp, c) om införande av ett skattepliktigt vårdnadsbidrag om 15 000 kr. per barn och år från ett års ålder och upp till skolåldern. Utskottet avstyrker motionsförslaget. Härefter reserverar sig m-, fp- och c-ledamöterna gemensamt.

Även övriga motionsyrkanden avstyrks. Utskottets m-, fp- och c-ledamöter reserverar sig gemensamt beträffande barnbidrag vid längre tids utlandsvistelse. Utskottets m-ledamöter reserverar sig i fråga om en trygghetsgaranti för ensamboende, villkoren för familjer med barn i övre tonåren, rätt till socialbidrag vid vård av egna barn och förslag om höjda barnbidrag. Fp-ledamöterna reserverar sig beträffande förslag om höjda barnbidrag. Vpk-ledamöten reserverar sig till förmån för ett yrkande om indexreglering av barnbidrag och ett yrkande beträffande medelsanvisningen.

Utskottets c-ledamöter avger särskilda yttranden beträffande villkoren för familjer med barn i övre tonåren, rätt till socialbidrag vid vård av egna barn och förslag om höjda barnbidrag.

## FEMTE HUVUDTITELN

### Proposition 1987/88:100 bil. 7

Regeringen har under punkterna C 1, C 4 och C 6 (s. 31–32 och 36–38) föreslagit

(C 1) 1. att riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,

2. att riksdagen till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 10 140 000 000 kr.,

(C 4) att riksdagen till Bidragsförskott för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 1 900 000 000 kr.,

(C 6) att riksdagen till Särskilt bidrag för vissa adoptivbarn för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 5 700 000 kr.

Lagförslaget fogas vid betänkandet som *bilaga 1*.

## Motioner

1987/88:So219 av Lena Öhrsvik och Helge Hagberg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en översyn av de ekonomiska villkoren för familjer med ungdomar i åldern 16–20 år.

1987/88:So226 av Ingrid Hemmingsson och Karl-Gösta Svenson (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär ett förslag till sådan ändring av socialtjänstlagen att vård av egna barn skall betraktas som jämbördigt med förvärvsarbete.

Motiveringen återfinns i motion Sk369.

1987/88:So609 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att barnbidrag skall utgå med 25 % av basbeloppet, samt att beloppet värdebeständigas genom indexreglering,

2. att riksdagen beslutar höja barnbidraget med 630 kr. per barn och år,

3. att riksdagen till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1988/89 anslår 1 100 000 000 kr. utöver vad regeringen har föreslagit, dvs. 11 240 000 000 kr.

1987/88:So612 av Lena Öhrsvik (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ändring av reglerna för allmänt barnbidrag.

1987/88:So613 av Alf Svensson (c) vari yrkas

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till förbättringar av de ensamstående föräldrarnas situation i enlighet med vad i motionen anförts,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till vårdlön för barn i förskoleåldern i enlighet med vad i motionen anförts, att införas den 1 januari 1989.

1987/88:So617 av Ann-Cathrine Haglund och Göte Jonsson (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i den nu gällande 1 § i lagen om allmänna barnbidrag (1947:529) att treårsgränsen kommer att gälla för alla som är anställda av svenska kyrkan, svenska trossamfund eller till sådant samfund knutet organ eller av en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet.

1987/88:So620 av Ulla Tillander (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående införandet av ett vårdnadsbidrag.

1987/88:So631 av Ann-Cathrine Haglund och Margareta Gard (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning om en trygghetsgaranti i

syfte att öka tryggheten och valfriheten för särskilt ensamboende vårdnadshavare i knappa ekonomiska omständigheter i enlighet med vad som anförts i motionen.

SoU 1987/88:12

1987/88:So635 av Carl Bildt m.fl. (m,fp,c) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om lag till vårdnadsbidrag samt följdändringar i annan lagstiftning under våren 1988 i enlighet med vad som anförts i motionen.

1987/88:So637 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till höjda barnbidrag med åtföljande finansiering i enlighet med vad i motionen anförts.

1987/88:So642 av Nils Carlshamre m.fl. (m) vari yrkas

6. att riksdagen hos regeringen begär skyndsamt förslag till sådan ändring av socialtjänstlagen att där klart framgår att vård av egna barn skall betraktas som jämbördigt med förvärvsarbete.

## Utskottet

### Familjepolitikens allmänna inriktning

Utskottet vill inledningsvis ge en kort redogörelse för den tidigare behandlingen av de familjepolitiska frågorna.

Frågan om en samlad översyn av familjepolitiken aktualiserades av utskottet hösten 1982. I sitt betänkande SoU 1982/83:12 (s. 5-6) konstaterade utskottet att barnfamiljernas ekonomiska situation blivit utomordentligt svår i en tid med sjunkande reallöner, stigande priser och hyror. Detta hade hårdast drabbat familjer med låga inkomster och flera barn. De barnfamiljer som lever på en enda förvärvsinkomst hade samtidigt fått det allt svårare att förstärka familjeinkomsten på grund av bristen på arbetstillfällen och barnomsorgsplatser. Utskottet konstaterade vidare att samhällets stöd till barnfamiljerna ger en splittrad bild och att det är svårt att överblicka effekterna av olika stöd i form av generella och riktade bidrag, matsubventioner, föräldraförsäkring, subventioner via skattesystemet m.m. För det fortsatta reformarbetet inom familjepolitiken ansåg utskottet att det behövdes en helhetssyn. Olika åtgärder borde samordnas, så att de samlade åtgärderna åstadkommer en ekonomisk utjämning dels mellan olika typer av barnfamiljer, dels mellan barnfamiljer och andra i samhället. Utskottet uttalade vidare att regeringen genom tillsättande av en beredning eller på annat sätt borde låta göra en samlad översyn av familjepolitiken. De undersökningar som gjorts av familjeekonomiska kommittén och ensamförälderkommittén borde enligt utskottet kunna bilda utgångspunkt för regeringens överväganden. Riksdagen beslöt att som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anförde.

I budgetpropositionen 1983/84:100 anförde dåvarande socialministern att han tillsatt en familjeekonomisk beredningsgrupp som skulle väga samman de förslag som olika kommittéer lagt fram. Senare under våren 1984 presenterades ett regeringsförslag om utökat stöd till barnfamiljerna, bl.a. en barnbidragshöjning om 1 500 kr. per barn och år fr.o.m. den 1 januari 1985 (prop. 1983/84:150 bil. 2).

I proposition 1985/86:137 framlade regeringen olika förslag till ytterligare ökat ekonomiskt stöd till barnfamiljerna, bl.a. höjning av det allmänna barnbidraget och därmed även flerbarnstillägget, höjning av det förlängda barnbidraget och av studiebidraget samt höjning av garantinivån inom föräldraförsäkringen. I propositionen anförde statsrådet Lindqvist (s. 3) att barnbidraget är den viktigaste delen av samhällets stöd till barnfamiljerna, och att enligt hans mening förbättringarna av familjestödet även denna gång borde ske främst i form av ökade barnbidrag.

Vid behandlingen av förra årets budgetproposition jämte motioner vidhöll utskottet sin tidigare inställning i fråga om familjepolitikens inriktning (SoU 1986/87:34 s. 8). Utskottet konstaterade att barnbidragets roll som den viktigaste delen av samhällets stöd till barnfamiljerna betonades ytterligare genom en höjning av flerbarnstillägget fr.o.m. det fjärde barnet. Utskottet ansåg emellertid att behovet av ett fortsatt översyns- och reformarbete på familjepolitikens område kvarstod. Utgångspunkten bör vara att olika åtgärder skall komplettera varandra så att de tillsammans leder till en rättvis fördelning av samhällets stöd och därmed en utjämning mellan barnfamiljer och icke barnfamiljer samt mellan olika inkomstskikt, anförde utskottet. Utskottet förklarade, liksom många gånger tidigare, att detta arbete måste bedrivas förutsättningslöst och med öppenhet för nya lösningar eller kombinationer av lösningar.

Den höjning av flerbarnstillägget fr.o.m. fjärde barnet som beslutades våren 1987 utgjorde ersättning för en minskning av bostadsbidraget. Syftet med omläggningen var att minska de samlade margineffekterna av skatt och bostadsbidrag för de berörda familjerna.

För att ytterligare minska de samlade margineffekterna av skatt och bostadsbidrag har i årets budgetproposition åter föreslagits att delar av den icke bostadsansknutna delen av bostadsbidrag ersätts med flerbarnstillägg. Statsrådet Lindqvist föreslår, såvitt nu är i fråga, att det minskade bostadsbidraget kompenseras genom att flerbarnstillägget höjs så att det fr.o.m. den 1 januari 1989 utgår med 190 % av ett helt barnbidrag för det fjärde barnet och 240 % av helt barnbidrag för det femte barnet. De därpå följande barnen får som tidigare 160 % av helt bidrag. Ändringsförslaget innebär en höjning av flerbarnstillägget med 1 746 kr. per år för familjer med fyra barn och med 6 402 kr. för familjer med fem eller flera barn.

En gemensam trepartimotion (m, fp och c) tar upp frågor om familjepolitikens allmänna inriktning och om det fortsatta familjepolitiska reformarbetet. I motionen läggs fram förslag om vårdnadsbidrag m.m. Ytterligare några motioner (m och c) tar upp frågor om familjepolitikens inriktning.

I *motion So635 av Carl Bildt m.fl. (m, fp och c)* föreslås bl.a. att riksdagen skall begära förslag till ett skattepliktigt vårdnadsbidrag om 15 000 kr. per barn och år från ett års ålder till skolåldern (*yrkande 1*). Bidraget skall inte påverka bostadsbidragen och inte heller sjukförsäkringsgrundande eller pensionsgrundande inkomst. Däremot skall, enligt förslaget, pensionsår inom ATP räknas för arbete med egna barn i hemmet fram t.o.m. året för barnets skolstart. Det föreslås en avdragsrätt för faktiska barnomsorgskostnader upp till 15 000 kr. per barn och år. Samtidigt skall statsbidragen till

kommunerna minskas med 12 000 kr. per heltidsplats. Förslaget är avsett att genomföras fr.o.m. år 1989. Kostnaden för en sådan reform beräknas till 8,5 miljarder kronor.

Enligt motioner som behandlas i andra utskott skall reformen finansieras – förutom genom sänkta statsbidrag för barnomsorgen och skatteintäkter på vårdnadsbidragen – genom slopad kompensation till kommunerna för förlorad bolags- och garantibesättning och genom sänkning av schablonavdraget under tjänst från 3 000 kr. till 2 000 kr.

I *motion So620 av Ulla Tillander (c)* anknyts till de förslag som framförs i motion So635 (m, fp och c). Motionären framhåller att vårdnadsbidrag och utbyggd barnomsorg medger en harmonisk kombination av arbete i hemmet och arbete på arbetsmarknaden. Vad som anförs i motionen om införandet av vårdnadsbidrag föreslås ges regeringen till känna (*yrkande 1*).

I *motion So613 av Alf Svensson (c)* yrkas att riksdagen skall begära förslag till vårdlön för familjer med barn i förskoleåldern att införas från den 1 januari 1989 (*yrkande 4*). Vårdlönen bör enligt motionären vara beskattad och utgå med 10 % av basbeloppet per månad. Barnomsorgsavgiften skall vara avdragsgill upp till vårdlönebeloppet. Full vårdlön skall utgå för det första barnet, hälften för följande barn. I samma motion (*yrkande 3*) hemställs att riksdagen skall begära förslag till förbättringar av de ensamstående föräldrarnas situation i enlighet med vad som anförs i motionen. Motionären anser att den vårdlön som föreslås i motionen bör kunna utgå efter särskild prövning till ensamstående föräldrar med två eller flera barn under 12 år. Full vårdlön bör då komma i fråga för samtliga barn under 12 år. Motionären hävdar även att de ensamstående föräldrarna behöver ordentlig möjlighet att korta ner sin arbetstid samt ett känslomässigt och psykologiskt stöd.

I *motion So631 av Ann-Cathrine Haglund och Margareta Gard (båda m)* yrkas att riksdagen skall begära en utredning om en trygghetsgaranti i syfte att öka tryggheten och valfriheten för särskilt ensamboende vårdnadshavare i knappa ekonomiska omständigheter i enlighet med vad som anförts i motionen. Även denna motion anknyter till förslagen i trepartimotionen So635 (m, fp och c). Enligt motionärerna finns det skäl att särskilt uppmärksamma de ensamboende vårdnadshavarna och deras barn. Vårdnadsbidraget och föräldraförsäkringen bör kunna kompletteras med en rätt till inkomstutfyllnad upp till en viss minimistandard – en slags trygghetsgaranti.

Utskottet gör följande överväganden.

Enligt utskottets mening bör samhällets familjepolitik grunda sig på fyra hörnstenar:

- Det ekonomiska stödet – främst barnbidraget och bostadsbidraget – som skall utjämna inkomsterna mellan barnfamiljer och icke barnfamiljer.
- Föräldraförsäkringen som gör det möjligt för både män och kvinnor att vara hemma med barnen när de är små eller när de är sjuka.
- Barnomsorgen – vilken främst är till för barnens bästa men också gör det möjligt för föräldrarna att förvärvsarbeta och gynnsamt påverkar barnens möjlighet till utveckling.

- En väl utbyggd gemensam sektor med mödra- och barnhälsovård, skola, bibliotek, fritidsanläggningar m.m.

SoU 1987/88:12

Socialutskottet framhöll i sitt betänkande SoU 1982/83:12 att det för det fortsatta reformarbetet inom familjepolitiken därför krävs en helhetssyn. Olika åtgärder bör samordnas, så att de samlade åtgärderna åstadkommer en ekonomisk utjämning mellan olika typer av barnfamiljer och mellan barnfamiljer å ena sidan och andra i samhället å andra sidan, t.ex. familjer utan barn där båda förvärvsarbetar.

Detta mål för samhällets familjepolitik ligger alltså fast. Således är familjen beroende förutom av barnbidrag och barnomsorg också av bostadsbidrag samt tillgång till arbete, arbetslöshetsunderstöd och sjukförsäkring. Karensdagar inom sjukförsäkringen kan för barnfamiljer betyda ett påtagligt inkomstbortfall. Ett slopande av bostadsbidragen skulle t.ex. försämra möjligheterna för barnfamiljer med låga inkomster att kunna skaffa sig en bra bostad. Skolan och kostnaderna för utbildningen berör familjernas ekonomi i betydande utsträckning. Borttagandet av avdragsrätten för fackföreningsavgiften skulle höja skatten osv.

Statens direkta ekonomiska stöd till barnfamiljerna uppgår till närmare 25 miljarder kronor, förutom kostnaderna för grundskola och gymnasieutbildning. Till detta kommer statsbidraget till barnomsorgen, som för närvarande beräknas till 9,8 miljarder kronor. Följande tabell visar statens utgifter för barnbidrag, flerbarnsstöd, bostadsbidrag, föräldraförsäkring, vårdbidrag, bidragsförskott och barnpension (milj.kr.).

| År                | Barn-<br>bidrag | Bostads-<br>bidrag | Föräldra-<br>försäkring | Vård-<br>bidrag | Bidrags-<br>förskott | Barn-<br>pension | Summa  |
|-------------------|-----------------|--------------------|-------------------------|-----------------|----------------------|------------------|--------|
| 1980              | 4 995           | 2 210              | 3 539                   | 300             | 815                  | 425              | 12 284 |
| 1983              | 6 088           | 2 765              | 4 734                   | 375             | 1 257                | 559              | 15 778 |
| 1985              | 8 289           | 2 865              | 6 144                   | 427             | 1 518                | 574              | 19 817 |
| 1986              | 8 284           | 2 745              | 7 215                   | 483             | 1 680                | 595              | 21 002 |
| 1987 <sup>1</sup> | 10 110          | 3 145              | 8 255                   | 508             | 1 745                | 616              | 24 379 |
| 1988 <sup>1</sup> | 10 140          | 2 740              | 8 392                   | 570             | 1 850                | 640              | 24 332 |

<sup>1</sup> Beräknat.

Som framgår av tabellen har barnbidragen och flerbarnsstödet i det närmaste fördubblats sedan 1982.

Från den 1 januari 1988 utgår barnbidrag inkl. flerbarnstillägg och maximalt bostadsbidrag med följande belopp vid olika barnantal:

| Antal<br>barn | Barnbidrag |              | Bostadsbidrag |              | Summa      |              |
|---------------|------------|--------------|---------------|--------------|------------|--------------|
|               | Kr. per år | Kr. per mån. | Kr. per år    | Kr. per mån. | Kr. per år | Kr. per mån. |
| 1             | 5 820      | 485          | 16 800        | 1 400        | 22 620     | 1 885        |
| 2             | 11 640     | 970          | 21 420        | 1 785        | 33 060     | 2 755        |
| 3             | 20 370     | 1 698        | 27 300        | 2 275        | 47 670     | 3 973        |
| 4             | 35 502     | 2 959        | 28 740        | 2 395        | 64 242     | 5 354        |
| 5             | 50 634     | 4 220        | 32 160        | 2 680        | 82 794     | 6 900        |

En familj med hemarbetande make har rätt till reducerad skatt med högst 1 800 kr. och har i de flesta fall bostadsbidrag på grund av familjens låga inkomst.

En familj där båda förvärvsarbetare har ingen motsvarande skattereduktion. Bostadsbidraget reduceras eller minskas och barnomsorgsavgifterna tillkommer. Därigenom har en marginal- eller tröskeeffekt uppstått som bl.a. kritiserats utifrån åsikten att det inte lönar sig tillräckligt att arbeta. Enligt utskottets mening skulle förslaget i trepartimotionen dramatiskt öka dessa effekter.

Många hemarbetande använder också den kommunala barnomsorgen. De har barnen i deltidsgupper eller i öppen förskola. Den öppna förskolan är avgiftsfri liksom i stor utsträckning deltidsgupperna.

Under de senaste decennierna har förvärvsfrekvensen bland kvinnor ökat starkt i Sverige. Kvinnornas krav på jämställdhet, arbete och egen försörjning har, trots många hinder och ett ibland öppet motstånd, lett till att de i kraftigt ökad utsträckning deltar i arbetslivet. År 1986 var andelen förvärvsarbetande kvinnor med barn under sju år ca 85 %. Bland kvinnor med barn i åldern 7-16 år förvärvsarbetade ca 92 %.

En fortsatt utbyggnad av barnomsorgen är därför viktig för att nå riksdagens fastlagda mål om full behovstäckning senast år 1991 för barn från 1 1/2 års ålder. I årets budgetproposition föreslås således en ökning av anslaget med 655 milj. kr. Ett införande av vårdnadsbidrag medför betydande risk att riksdagens mål ej kan infrias.

Många föräldrar är i dag hårt pressade av hur de skall få tiden att räcka till mellan arbete, familj och andra intressen. Därför är det angeläget att genomföra en utbyggnad av föräldraförsäkringen, som ger föräldrarna möjlighet att vara hemma längre med barnen när de är små, eller minska sin arbetstid om de så önskar.

I dag ger föräldraförsäkringen möjligheter för föräldrarna att vara hemma med barnen i 270 dagar med ersättning enligt sjukpenningnivån – dock lägst med garantibeloppet. Dessutom utgår ersättning enligt garantinivån (för närvarande 60 kr. per dag = 21 900 kr./år) ytterligare 90 dagar.

Det är enligt utskottets mening angeläget, att föräldraförsäkringen snart byggs ut som ett komplement till beslutet om att alla barn över 18 månader skall ha rätt till barnomsorg.

Målet för utbyggnaden bör vara att föräldraförsäkringen skall omfatta 18 månader och att ersättningen skall betalas enligt sjukpenningnivån. En utbyggnad av föräldraförsäkringen är viktig för att föräldrar och barn skall få mer tid tillsammans. Det skall gälla alla. Genom att ersättningen betalas ut som föräldrapenning och ger skydd mot inkomstbortfall kan även ensamstående föräldrar och föräldrar med låga inkomster stanna hemma med barnet eller minska sin arbetstid. Skall valfriheten gälla alla måste föräldrarna ges de ekonomiska förutsättningarna att välja.

Föräldraförsäkringen ger båda föräldrarna möjligheter att vara hemma med barnen. Genom att ersättningen betalas ut på sjukpenningnivå förlorar inte familjen om pappan (eller den som tjänar mest) är hemma. Föräldrapenningen främjar visionen om ett jämställt samhälle där vi tillsammans tar hand om barnen och delar ansvaret för hemarbetet.

Även de som är hemma tjänar på utbyggd föräldraförsäkring.

Det är viktigt att understryka att *alla* – oavsett tidigare inkomst – har rätt till garantibeloppet.

Utskottet vill betona vikten av garantibidraget. Garantibidraget är särskilt viktigt för dem som ännu inte hunnit komma in i förvärvslivet, bl.a. studerande eller de som har svårt att få arbete utom hemmet, t.ex. i glesbygden, eller av annan anledning är utan försäkringsgrundande inkomst. Å andra sidan vill utskottet understryka att föräldrapenningen skall grunda sig på inkomstbortfallsprincipen. Det är grundläggande för att föräldrarna skall kunna avstå från förvärvsarbete under barnets första levnadsår.

I familjepolitikens mål ingår också förkortad arbetstid även när barnet lämnat småbarnsåldern. Det är viktigt att främst småbarnsfamiljernas situation beaktas vid framtida arbetstidsförkortning och att småbarnsfamiljerna ges förtursrätt framför andra. Det är viktigt att föräldrarna får tid för sina barn. Barnen har också rätt till sina föräldrar. En arbetstid på 8 timmar plus restider till och från arbetet och från och till daghemmet är alltför påfrestande för att ge tillräcklig tid för barnen, för fritiden och föräldrarnas samhällsengagemang i organisationer och föreningsliv.

I trepartimotionen (c, fp, m) föreslås att ett beskattningsbart vårdnadsbidrag om 15 000 kr./barn och år (dvs. 41 kr./dag) för barn mellan ett och sju år införs. Vårdnadsbidraget skall inte vara sjukpenning- eller pensionsgrundande. Motionen utgör en kompromiss av tidigare motioner från de olika borgerliga partierna.

Centerpartiet har under flera år krävt att en skattepliktig vårdnadsersättning införs för alla familjer med barn i förskoleåldern och där ersättning enligt föräldraförsäkringen inte utgår. I en första etapp skulle ersättningen byggas ut så att den omfattade barn upp till tre år. Ersättningens belopp skulle bestämmas till 100 kr. över basbeloppet per år.

Folkpartiet har tidigare i motioner krävt att ett obeskattat vårdnadsbidrag om 4 000 kr. per år och barn för alla barn upp till sex år införs.

Moderata samlingspartiet har tidigare bl.a. för att minska behovet av småbarnsplatserna vid daghemmen föreslagit en obeskattad vårdnadsersättning på 12 000 kr. per år för alla barn mellan ett och tre år. En sådan ersättning föreslogs finansierad inom ramen för statsbidraget till den kommunala barnomsorgen.

I en gemensam reservation har dessa partier tidigare sagt sig sträva mot ett vårdnadsbidrag i "någon form". Det nu framlagda förslaget får anses vara ett svar på denna önskan.

I förslaget ingår också att föräldrar skall tillerkännas ett avdrag för barnomsorgskostnader på högst 15 000 kr. vid beskattningen. Finansieringen av vårdnadsbidraget skall ske genom att statsbidraget till kommunerna för barnomsorgskostnaderna minskas med 4,3 miljarder kr., vilket anses innebära 12 000 kr. per plats. Resterande del tas in genom beskattningen av vårdnadsbidraget, vilket ger ett netto för staten på 1,1 miljard kronor. En sänkning av schablonavdraget från 3 000 till 2 000 kr. beräknas ge ytterligare 1,3 miljarder kronor i inkomst för staten. Slutligen dras den statliga kompensationen till kommunerna för bolagsbeskattningen och den kommunala garantibeskattningen in, vilket ger staten ytterligare 1,8 miljarder kr. Tillsammans ger detta 8,5 miljarder kr. i ökade inkomster för staten.

Förslaget innebär också att arbetet med att förenkla deklarationen för

beskattning försvåras, eftersom alla mottagare av vårdnadsbidrag i fortsättningen måste lämna självdeklaration.

SoU 1987/88:12

Sammanfattningsvis kan man säga att förslaget leder till ökad byråkrati och rundgång. Först får man ett bidrag, sedan får man dra av kostnaderna. Kommunerna måste höja avgifterna för barnomsorgen väsentligt, eller med omkring 12 000 kr./år. Resterande finansiering av vårdnadsbidraget beräknas medföra att kommunerna får höja skatten med 30 öre eller att barnomsorgskostnaderna ökas ytterligare.

På det borgerliga förslaget till vårdnadsbidrag tjänar bara en del – inte alla. De som kan tjäna på systemet är familjer där någon är hemma – oftast kvinnan. Familjer där man kan lösa barnomsorgen med t.ex. barnflicka, släkting eller motskift kan också tjäna på det borgerliga systemet. De verkliga förlorarna på förslaget är ensamboende med låg inkomst.

Tröskel-, marginal- och inkomsteffekterna kommer för dem som går ut i förvärvslivet att minska arbetsutbudet och göra det svårare att övergå från hemarbete till förvärvsarbete. Enligt tidigare motivering från folkpartiets sida utgör detta en av de stora nackdelarna för den enskilde. Det lönar sig för litet att arbeta.

Det föreslagna vårdnadsbidraget motverkar jämställdheten mellan föräldrarna, skapar stora marginaleffekter, innebär rundgång och byråkrati samt äventyrar utbyggnaden av barnomsorgen. Det förstärker dessutom orättvisorna och minskar valfriheten.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet de förslag om införande av vårdnadsbidrag som framförs i motionerna So635 (m, fp och c) yrkande 1 och So620 (c) yrkande 1. Av samma skäl avstyrker utskottet motion So613 (c) yrkandena 3 och 4.

Motionsyrkanden motsvarande det nu aktuella i motion So631 (m) om en trygghetsgaranti för ensamboende vårdnadshavare har tidigare flera gånger avstyrkts av utskottet med hänvisning till riksdagsuttalanden om inriktningen av det fortsatta reformarbetet på familjepolitikens område. Utskottet anser inte heller nu att motionsförslaget bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Detta avstyrks således.

I motion So219 av Lena Öhrsvik och Helge Hagberg (båda s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en översyn av de ekonomiska villkoren för familjer med ungdomar i åldern 16–20 år. Motionärerna anför att den utvidgade satsningen på gymnasieskolan gör en analys av de ekonomiska villkoren för familjer med ungdomar i gymnasieskolan nödvändig. Studiehjälpens roll kan då bli belyst i förhållande till de familjepolitiska och sysselsättningspolitiska åtgärderna. Inriktningen bör vara att få underlag för samhällets stödåtgärder för ungdomar i åldern 16–20 år, att åstadkomma en bättre samordning över sektorsgränserna av de totala resurserna samt att få en klarare gränsdragning mellan de olika områdena.

Familjeekonomiska kommittén analyserade i sitt delbetänkande Flerbarnstillägg för familjer med 16–19-åringar (Ds S 1981:12) det familjepolitiska och studiesociala stödet för familjer med 16–19-åringar och familjernas

behov. Kommittén föreslog i betänkandet en utvidgad rätt till flerbarnstilllägg som därefter genomfördes. Kommittén redovisade senare en kartläggning av barnfamiljernas ekonomiska situation och en analys av hur skatte- och bidragssystemet verkar i olika familjetyper i betänkandet *Barn kostar* (SOU 1983:14). Effekter av olika stöd till barnfamiljerna har även belysts av Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi i *Enhetligt barnstöd?* (Ds Fi 1983:6).

I sammanhanget kan vidare nämnas att centrala studiestödsnämnden (CSN) i anslagsframställan för budgetåret 1988/89 förordat en översyn av samhällets stödåtgärder till familjer med ungdomar i åldrarna 16–20 år och därjämte föreslagit en förstärkning av det extra tillägget inom studiehjälpen. Föredragande statsrådet har i budgetpropositionen bil 10, s. 354 anfört att han av statsfinansiella skäl inte är beredd att inför budgetåret 1988/89 ansluta sig till CSN:s förslag om förstärkning av de extra tilläggen.

Som ovan framgått anser utskottet att behovet av ett fortsatt översyns- och reformarbete på familjepolitikens område kvarstår. En sådan översyn bör naturligen även omfatta de ekonomiska villkoren för familjerna med barn i övre tonåren. Mot bakgrund härav och det utredningsmaterial som föreligger kring stödet till de aktuella familjerna anser utskottet att det inte erfordras något initiativ från riksdagens sida med anledning av motion So219 (s), som alltså avstyrks.

## Vissa barnbidragsfrågor

Två motioner (m) behandlar frågan om kommunernas möjlighet att genom socialbidrag ge ekonomiskt stöd till föräldrar som avstår från förvärvsarbete för att själva vårda sina barn.

I *motion So642 av Nils Carlshamre m.fl. (m)* yrkas att riksdagen skall begära skyndsamt förslag till sådan ändring av socialtjänstlagen att där klart framgår att vård av egna barn skall betraktas som jämbördigt med förvärvsarbete (*yrkande 6*). Motionärerna anför att av regeringsrättens praxis framgår att inte ens en familj med tre små barn har rätt till kompletterande socialbidrag om inte båda makarna utnyttjar möjligheterna att arbeta på heltid. Motionärerna kritiserar att en hemarbetande förälder som inte ställt sig i daghems- och arbetslöshetskö skall anses "frivilligt avhålla sig från att arbeta" trots att vederbörande utför ett arbete som på daghem skulle kosta ca 125 000 kr. för två barn och över 180 000 kr. för tre barn. Motionärerna anför att socialbidrag alltid är en nödlösning, men när behov därav trots allt uppstår vård av egna barn bör jämsättas med motsvarande förvärvsarbete. Liknande synpunkter framförs i *motion So226 av Ingrid Hemmingsson och Karl-Gösta Svenson (båda m)*.

Motioner om rätt till socialbidrag vid vård av egna barn – liksom frågan om kommunal vårdnadsersättning – har behandlats och avstyrkts vid flera tidigare tillfällen, senast våren 1987 (bet. SoU 1986/87:34 s. 8f.). Därvid hänvisades liksom tidigare till vissa uttalanden som gjorts av riksdagen i samband med socialtjänstlagens tillkomst, innehållet i socialstyrelsens allmänna råd på området, samt slutligen innehållet i regeringsrättens år 1985

meddelade dom varigenom domstolen avslag begäran om bistånd i form av socialbidrag i det fall plats anvisats inom kommunens barnomsorg och modern därför varit oförhindrad att söka arbete. Vid riksmötet 1984/85 gjorde utskottet i sammanhanget ett uttalande (SoU 18 s. 9), vilket förtjänar att åter citeras.

Utskottet konstaterar för sin del att riksdagens enhälliga uttalanden i samband med socialtjänstlagens tillkomst utgår från synen att den som själv kan försörja sig genom eget arbete inte bör ha rätt till socialbidrag. Utskottet anser detta vara en naturlig utgångspunkt även för bedömningen av sådana fall som motionärerna tar upp. Den som inte har ett arbete bör således i vart fall stå till arbetsmarknadens förfogande. Utskottet konstaterar att regeringsrättens prejudicerande avgörande går i samma riktning. I den mån det i ett enskilt fall finns särskilda omständigheter som motiverar rätt till bistånd trots att den sökande inte vill ställa sig till arbetsmarknadens förfogande finns möjlighet att efter prövning ändå låta socialbidrag utgå.

Utskottet kan således inte acceptera synsättet att var och en som har barn skall kunna välja att avstå från förvärvsarbete för att – om inkomsterna då inte räcker till – i stället få socialbidrag. I första hand måste den enskilda människan själv ta ansvar för sitt liv och efter förmåga försöka försörja sig och sin familj. Socialbidraget bör, som framhölls då socialtjänstlagen antogs, vara en sista resurs för att trygga den enskildes försörjning när andra möjligheter tryter. Utskottet kan inte gå med på att socialbidraget skall användas som ett medel för att förverkliga allmänna familjepolitiska mål, som motionsförslaget syftar till.

Utskottet, som inte finner anledning att frånga sin tidigare ståndpunkt, avstyrker motionerna So642 (m) yrkande 6 och So226 (m).

I motion So612 av Lena Öhrsvik (s) yrkas att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad i motionen anförts om ändring av reglerna för allmänt barnbidrag. I motionen anförts att barn, som ensamma kommit till Sverige som flyktingar och bosatt sig hos en släkting, inte får barnbidrag eftersom behörig betalningsmottagare saknas. Motionären pekar på riksförsäkringsverkets inställning att en av domstol förordnad god man inte har rätt att uppbära barnbidraget för barnets räkning.

Allmänt barnbidrag utgår dels för barn som är svensk medborgare bosatt i riket, dels för här i riket bosatt barn som inte är svensk medborgare, om det fostras av någon som är bosatt och mantalsskriven i riket, eller barnet eller endera av dess föräldrar sedan minst sex månader vistas i riket (1 §). Rätten att uppbära barnbidraget tillkommer enligt 4 § barnets moder eller i vissa fall dess fader. Om barnet står under gemensam vårdnad tillkommer barnbidraget den förälder barnet varaktigt bor hos. Står barnet inte under föräldrarnas vårdnad tillkommer barnbidraget den förordnade vårdnadshavaren. De som med socialnämndens tillstånd tagit emot ett utländskt barn i syfte att adoptera det likställs med föräldrar. I fråga om barn som utan att adoptionssyfte föreligger är placerade i ett annat enskilt hem än vårdnadshavarens gäller att om socialnämnden ombesörjt placeringen barnbidraget på nämndens begäran kan betalas ut till den som fostrar barnet. Har barnet placerats privat får på motsvarande sätt den förälder eller vårdnadshavare som har rätt att uppbära barnbidraget begära att det i stället betalas ut till den som fostrar barnet.

I JO:s ämbetsberättelse för 1979/80 refereras ett ärende med tre utländska ungdomar som kommit till Sverige utan adoptionssyfte och utan att ha någon som helst familjerättslig anknytning här. JO påpekade att deras rättsskydd var otillfredsställande och ansåg – i likhet med socialstyrelsen – behov föreligga av en översyn av den lagstiftning som reglerar de utländska barnens familjerättsliga ställning. Ärendet togs upp i ett par riksdagsmotioner, och frågan kom så småningom att anges i de tilläggsdirektiv som år 1982 gavs utredningen om barnens rätt (dir. 1982:25). De tilläggsdirektiv som gavs utredningen hösten 1984 (dir. 1984:34) innehåller ingen ändring på denna punkt. Utredningen om barnens rätt har numera lagts ned. De delar av utredningens uppdrag som inte har slutförts – däribland den aktuella frågan – har förts över till förmynderskapsutredningen (Ju 1984:07, dir. 1987:50).

Förmynderskapsutredningen lämnar i det nyligen redovisade betänkandet Internationella förmynderskapsfrågor (SOU 1987:73) förslag för att undanröja hinder från internationellt privaträttslig synpunkt mot förordnande av särskild förmyndare för de utländska barnen.

Utskottet behandlade motionsyrkanden liknande det nu aktuella i sitt betänkande SoU 1984/85:18 s. 11–12 och senast i betänkandet SoU 1986/87:34 s. 13f. I det förstnämnda betänkandet anförde utskottet bl.a. att en fungerande lösning kunde åstadkommas genom att socialnämnden själv beslutar om barnets placering, varefter barnbidraget på nämndens begäran betalas ut till den som fostrar barnet. Utskottet avstyrkte i sistnämnda betänkande det då aktuella motionsyrkandet och hänvisade bl.a. till att frågan om god mans behörighet i fråga om barnbidrag, enligt vad utskottet hade erfarit, skulle tas upp i en kommande proposition angående omyndigförklaring.

Utskottet har nu inhämtat att en ändring av barnbidragsreglerna på den aktuella punkten för närvarande övervägs inom regeringskansliet. Förslag i ämnet kan väntas i den proposition om omyndigförklaring som lämnas i dagarna eller kommer att lämnas i ett senare sammanhang.

Utskottet konstaterar alltså att den i motionen aktualiserade frågan redan bereds inom regeringskansliet. Regeringens förslag bör avvaktas. Utskottet avstyrker därför motion So612 (s).

Riksdagen beslutade år 1984 om ändring i 1 § lagen om allmänna barnbidrag varigenom den tidigare treårsgränsen för barnbidrag under vistelse utomlands fr.o.m. år 1985 ersattes med en principiell ettårsgräns (prop. 1984/85:39, SoU 6). Om vistelsen är avsedd att vara längre tid än ett år skall alltså barnbidrag inte utgå. För barn till statligt anställda som utför arbete utomlands gäller ingen tidsbegränsning. För barn till svenska missionärer och präster gäller liksom tidigare en treårsgräns.

I motion So617 av Ann-Cathrine Haglund och Göte Jonsson (båda m) yrkas att riksdagen skall begära förslag till sådan ändring i 1 § lagen om allmänna barnbidrag att treårsgränsen kommer att gälla för alla som är anställda av svenska kyrkan, svenskt trossamfund eller till sådant samfund knutet organ eller av svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet. I motionen anförts bl.a. att missionsarbete och ideellt biståndsarbete företer betydande likheter vad gäller såväl arbetsinnehåll som organisationsbak-

grund. Det är därför önskvärt att likställa olika typer av ideellt biståndsarbete. De volontärbidrag som administreras av SIDA utjämnar inte de ekonomiska skillnaderna. Motionärerna anser därför att den tidigare treårsgränsen för barnbidrag vid utlandsvistelse bör utsträckas att gälla inte bara barn till präster och missionärer utan även barn till andra personer anställda av svenska kyrkan, ett svenskt trossamfund eller till ett sådant samfund knutet organ eller av en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet.

Frågan om en utsträckt rätt till barnbidrag för de berörda grupperna av svenskar verksamma i utlandet har behandlats i utskottet vid riksmötena 1984/85, 1985/86 och 1986/87.

Utskottet underströk då nuvarande regler infördes att det viktiga var att möjligheterna att bedriva ideellt biståndarbete inte försämrades. Om detta krav tillgodosågs genom särskilda undantagsregler i lagen om allmänna barnbidrag eller i form av ekonomisk kompensation i annan ordning var enligt utskottet mera en praktisk fråga. Bidrag motsvarande barnbidraget utgår från SIDA till organisationer som sänder ut biståndsarbetare med volontärbidrag i den utsträckning biståndarbetarna medför barnbidragsberättigade barn (SoU 1984/85:6).

Utskottet har vid tidigare behandling av frågan om barnbidrag vid längre tids utlandsvistelse förutsatt att regeringen följer tillämpningen av reglerna och om så skulle visa sig motiverat tar initiativ till lämpliga åtgärder.

Vid förra riksmötet hänvisades även till en av riksdagen förordad kartläggning av vilka möjliga åtgärder som kan vidtas för att förbättra hemvändande utlandsvolontärers sociala skydd (SoU 1986/87:34 s. 16, jfr SfU 1986/87:5, rskr. 47). Socialutskottet – som inte ansåg någon riksdagens åtgärd erforderlig – förutsatte att regeringen vid nämnda kartläggning också beaktar frågan om barnbidrag för de berörda gruppernas barn.

Enligt vad utskottet erfarit pågår en sådan samlad kartläggning inom regeringskansliet. Saken påkallar därför inte någon åtgärd från riksdagens sida. Utskottet avstyrker motion So617 (m).

### Medelsanvisningen m.m.

Till medelsanvisning för Allmänna barnbidrag har i budgetpropositionen föreslagits ett belopp av 10 140 milj.kr., varvid beaktats den höjning av flerbarnstillägget som samtidigt föreslås (se s. 4).

I motion So609 av Lars Werner m.fl.(vpk) yrkas att riksdagen beslutar att barnbidrag skall utgå med 25% av basbeloppet samt att beloppet värdebeständigas genom indexreglering (*yrkande 1*). Motionärerna hemställer också att riksdagen beslutar höja barnbidraget med 630 kr. per barn och år (*yrkande 2*). Motionärerna anför att barnbidraget åter urholkats av inflationen och att det därför fordras en höjning med 25% av basbeloppet, dvs. med 630 kr. per år. För att undvika ständiga uppjusteringar i efterhand bör barnbidragets beloppsnivå indexregleras. I samma motion hemställs att riksdagen till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1988/89 anslår 1 100 milj.kr. utöver vad regeringen har föreslagit, dvs. totalt 11 240 milj.kr. (*yrkande 3*).

I motion So637 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till höjda barnbidrag med åtföljande finansiering i enlighet med vad som anförs i motionen (*yrkande 1*). För att kompensera de försämringar som drabbat barnfamiljernas ekonomi under senare år och för att ge en större del av familjestödet i generella former föreslår motionärerna att barnbidraget fr.o.m. den 1 januari 1989 höjs med 540 kr. per år till 6 360 kr. per år. Kostnaden för en sådan reform beräknas till 1 100 milj.kr. Reformen skall finansieras med en sänkning av mjölksubventionerna.

Utskottet har tidigare uttalat att barnbidraget är den viktigaste delen av samhällets stöd till barnfamiljerna. Utskottet står fast vid denna åsikt. Propositionsförslaget om höjda flerbarnstillägg som kompensation för minskade bostadsbidrag syftar till att minska de samlade marginaleffekterna av skatt och bostadsbidrag och ligger väl i linje med utskottets syn på barnbidragen. Utskottet tillstyrker sålunda propositionens förslag till ändring av 2a § lagen om allmänna barnbidrag.

Frågan om en allmän höjning av barnbidraget måste emellertid övervägas i ett vidare sammanhang där även andra familjepolitiska åtgärder och statsfinansiella synpunkter kan vägas in. Utskottet, som utgår från att regeringen beaktar möjligheterna till barnbidragshöjning när det finns ekonomiskt utrymme för detta, avstyrker därför motion So637 (fp) yrkande 1.

Utskottet har vidare vid flera tidigare tillfällen avstyrkt förslag från vänsterpartiet kommunisterna om indexreglering av barnbidraget, senast i betänkande SoU 1985/86:28 s. 17. Utskottet hänvisade därvid till tidigare betänkande vari bl.a. anfördes att en indexreglering av barnbidraget skulle minska möjligheterna till en förutsättningslös prövning av på vilket sätt stödet till barnfamiljerna bör utformas för att nå de mest behövande (SoU 1983/84:35 s. 13). Utskottet vidhåller sin inställning i denna fråga. Med hänvisning härtill och till det av utskottet anförda i fråga om barnbidragshöjning avstyrker utskottet motion So609 (vpk) yrkandena 1 och 2.

Som en följd av utskottets ställningstaganden tillstyrker utskottet även den i propositionen föreslagna medelsanvisningen till Allmänna barnbidrag och avstyrker motion So609 (vpk) yrkande 3.

Utskottet tillstyrker även de i propositionen föreslagna medelsanvisningarna till Bidragsförskott och Särskilt bidrag för vissa adoptivbarn.

## Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *införande av vårdnadsbidrag*  
att riksdagen avslår motion 1987/88:So613 yrkandena 3 och 4, motion 1987/88:So635 yrkande 1 och motion 1987/88:So620 yrkande 1,
2. beträffande *utredning om en trygghetsgaranti*  
att riksdagen avslår motion 1987/88:So631,
3. beträffande *familjer med barn i övre tonåren*  
att riksdagen avslår motion 1987/88:So219,

4. beträffande *rätt till socialbidrag vid vård av egna barn*  
att riksdagen avslår motion 1987/88:So642 yrkande 6 och motion 1987/88:So226,

5. beträffande *barnbidrag för vissa utländska barn*  
att riksdagen avslår motion 1987/88:So612,

6. beträffande *barnbidrag vid längre tids utlandsvistelse*  
att riksdagen avslår motion 1987/88:So617,

7. beträffande *flerbarnstilläggets storlek*  
att riksdagen antar i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,

8. beträffande *förslag om höjda barnbidrag*  
att riksdagen avslår motion 1987/88:So637 yrkande 1,

9. beträffande *indexreglering av barnbidrag*  
att riksdagen avslår motion 1987/88:So609 yrkandena 1 och 2,

10. beträffande *medelsanvisningen till Allmänna barnbidrag*  
att riksdagen med avslag på motion 1987/88:So609 yrkande 3, till *Allmänna barnbidrag* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 10 140 000 000 kr.,

11. beträffande *medelsanvisningen till Bidragsförskott*  
att riksdagen till *Bidragsförskott* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 1 900 000 000 kr.,

12. beträffande *medelsanvisningen till Särskilt bidrag för vissa adoptivbarn*  
att riksdagen till *Särskilt bidrag för vissa adoptivbarn* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 5 700 000 kr.

Stockholm den 15 mars 1988

På socialutskottets vägnar

*Daniel Tarschys*

Närvarande: Daniel Tarschys (fp), Evert Svensson (s), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Anita Persson (s), Blenda Littmarck (m), Gunnar Ström (s), Aina Westin (s), Per Arne Aglert (fp), Rosa Östh (c), Inga Lantz (vpk), Ingrid Andersson (s), Erik Janson (s), Claes Rensfeldt (s) och Karin Falkmer (m).

## Reservationer

### 1. Införande av vårdnadsbidrag (mom 1 i hemställan)

Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Rosa Östh (c) och Karin Falkmer (m)

anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som på s. 5 börjar med "Enligt utskottets" och på s. 9 slutar med "So 613 (c) yrkandena 3 och 4" bort ha följande lydelse:

SoU 1987/88:12

Familjepolitiken skall göra det lättare för föräldrarna att bära sitt ansvar för barnens uppfostran och utveckling.

Barn har olika behov. Föräldrar har olika önskemål. Familjepolitiken måste därför ge alla familjer möjligheter att ordna den barnomsorg som passar dem bäst men inte föreskriva hur möjligheterna skall utnyttjas. Båda föräldrarna måste ha reella möjligheter att kombinera förvärvsarbete och föräldraskap och också i praktiken dela sitt gemensamma ansvar för barnen. Familjepolitiken skall främja både valfrihet och jämställdhet mellan kvinnor och män.

Under de borgerliga regeringsåren togs en rad viktiga initiativ i detta syfte:

- *En rätt till ledighet för vård av barn* infördes. Föräldrar fick härigenom möjlighet att förkorta sin arbetstid till normalt sex timmar per dag. Föräldrar med barn under ett och ett halvt år gavs vidare rätt till hel tjänstledighet från arbetet.
- *Föräldraförsäkringen* byggdes ut från sju till tolv månader, varav de första nio ersätts enligt inkomstbortfallsprincipen och de tre sista med ett garantibelopp.
- *Barnbidraget* höjdes från 1 800 kr. till 3 000 kr. per barn.
- Ett *flerbarnstillägg* infördes.
- *Allmän föräldrautbildning* i samband med barnets födelse genomfördes, och rätt till ledighet från arbetet för sådan utbildning infördes.
- Män fick rätt till tio dagars ledighet i samband med barns födelse.
- Rätten till *ersättning och ledighet vid barns sjukdom* utsträcktes till 60 dagar per barn och år.
- *Aga av barn* förbjöds i lag.
- Genom en fortsatt utbyggnad av den *kommunala barnomsorgen* fördubblades antalet daghemplatser från 81 100 år 1976 till 163 500 år 1982. Samtidigt ökade antalet platser för förskolebarn i familjedaghem från 59 200 till 97 000.
- Genom en kraftfull satsning på *omsorgen av skolbarn i åldern 7-12 år* ökades antalet platser i fritidshem och familjedaghem från 50 000 år 1976 till 104 400 år 1982.
- Rätt till ATP-år för vård av egna barn infördes.

De åtgärder som vidtagits sedan regeringsskiftet 1982 vittnar om ett försvagat intresse för familjepolitiken och en snävare syn på andra former av barnomsorg än heltidstillsyn i kommunala daghem.

Valfriheten för småbarnsfamiljerna är idag starkt begränsad. För flertalet familjer är det svårt att klara sig på en lön. Möjligheten för den som så önskar att stanna hemma och själv ta hand om sina barn är därmed liten. I de fall båda föräldrarna eller en ensamförälder förvärvsarbetar krävs att någon form av barnomsorg ordnas. Den nuvarande politiken går ut på att detta i första hand skall ordnas inom ramen för kommunala daghem eller familjedaghem. Reglerna för statsbidrag till barnomsorgen är så utformade att vissa

alternativ i praktiken är uteslutna. Statsbidragen prioriterar dessutom de kommunala daghemmen framför andra bidragsberättigade omsorgsformer.

Samtidigt som således vissa föräldrar tvingas anlita sådana barnomsorgsformer som de inte själva skulle valt, får andra föräldrar stå i kö därför att daghems- och familjedaghemspplatserna inte räcker till. Få har ekonomisk möjlighet att själva ordna någon alternativ omsorgsform. Kostnaden för icke subventionerade daghem eller icke subventionerade familjedaghem blir för de flesta oöverstiglig. Valfrihet har främst de verkligt förmögna föräldrarna.

Familjernas situation och förutsättningar varierar starkt. Många barn växer upp i splittrade familjer och med endast en vuxen. De sociala strukturerna har de senaste decennierna starkt förändrats dels som följd av höjd förvärvsfrekvens, dels på grund av stor rörlighet på arbetsmarknaden.

Den socialdemokratiska familjepolitiken bygger på en ensidig föreställning om familjernas situation och prioriteringar. Detta har kommit att innebära att för ca 40 % av alla förskolebarn över 1 år utgår inget ekonomiskt stöd till barnomsorgen. Skillnaderna mellan olika kommuner och landsdelar är dramatiska. Särskilt missgynnad är den utpräglade glesbygden.

Det är därför följdriktigt att det offentliga stöd som i dag utgår inte ger föräldrarna någon egentlig frihet att välja mellan olika alternativ. De flesta föräldrar är helt hänvisade till det alternativ kommunen erbjuder, om något sådant alls finns.

I åldrarna 1–7 år (efter föräldraförsäkringens tolv månader och före skolstart) finns i dag ca 560 000 barn. För ca 352 000 ordnas enligt budgetpropositionen barnomsorgen genom kommunala daghem eller familjedaghem. Ca 70 000 barn har sin omsorg utanför hemmet ordnad på annat sätt (privat dagmamma, släkting osv). Resterande finns hemma hos föräldrarna.

Förvärvsfrekvensen för småbarnsföräldrar är hög. Av fäderna förvärvsarbeter eller studerar 96 %. Motsvarande siffra för mödrarna är 86 %, varav ca hälften arbetar deltid.

Stora resurser anvisas till den kommunala barnomsorgen. Statsbidragen är enligt budgetpropositionen och socialstyrelsens anslagsframställning ca 8 600 milj.kr. (bidrag till fritidshem oräknat). Kommunerna bidrog med ett ungefär lika stort belopp. Ändå är bristerna i många fall påtagliga. De tar sig uttryck bl.a. i köer och hög personalomsättning.

Utskottet anser att barnens situation skall stå i centrum för familjepolitiken. De förslag som framförs i motion So635 (m, fp, c) och övriga här aktuella motioner syftar till en förändring av familjepolitiken så att den bättre kan tillgodose barnfamiljernas önskemål. Även efter en reform av det slag som här föreslås kvarstår angelägna behov. De får tillgodoses i den takt den ekonomiska utvecklingen medger.

Förslagen syftar till att tillgodose högt ställda mål för barnen, föräldrarna och för familjerna som helhet och vill främja följande delmål:

#### *Ökad valfrihet*

De förslag motionärerna framlägger är inriktade i första hand på att skapa ökad valfrihet för småbarnsföräldrar.

Om varje barnfamilj får möjlighet att lösa barnomsorgen på det sätt den

själv önskar skapas större trygghet. Därför bör en större del av de resurser som ställs till förfogande för barnomsorg disponeras av föräldrarna själva. Det förutsätter också att olika alternativ finns tillgängliga. Målet om full behovstäckning inom barnomsorgen senast 1991 står fast. Det innebär att den som vill ha barnomsorg utanför hemmet skall kunna få det senast detta år.

### *Mertid för barnen*

Barn och föräldrar behöver mer tid för varandra. Inte minst gäller detta i områden där föräldrarnas arbetsresor är långa och tidskrävande. Den egna familjen måste vara det centrala i barnets liv. Föräldrarna måste ha inte bara lagstöd utan också ekonomiskt utrymme för att kunna korta sin arbetstid så att förvärvsarbete kan förenas med ett gott föräldraskap. Särskilt utsatta i detta sammanhang är de ensamstående föräldrarna och deras barn.

### *Rättvisa villkor för alla delar av landet*

Familjepolitiken måste utformas så att de offentliga resursinsatserna för barnomsorgen fördelas rättvist mellan alla delar av vårt land. Dagens bidragssystem, som missgynnar kommuner i glesbygd och kommuner med låg skattekraft och gynnar storstadskommuner med hög skattekraft, måste förändras.

Utskottet vill framhålla att en politik i linje med de angivna målsättningarna förutsätter att insatserna sker på flera olika områden.

- Ett beskattningsbart vårdnadsbidrag om 15 000 kr. per barn och år införs för alla barn mellan 1 och 7 år. I princip utgår bidraget under den tid föräldraförsäkring för vederbörande barn inte utgår och fram till skolstart.

Den tekniska samordningen mellan vårdnadsbidrag och vissa särskilda fall inom t.ex. föräldraförsäkringen får lösas vid utformningen av detaljbestämmelserna. Det gäller t.ex. situationen efter den 9:e månaden då föräldraförsäkringen ersätter enligt garantibelopp. En tänkbar lösning för denna period är att vårdnadsbidrag utbetalas fr.o.m. tionde månaden, varvid garantibeloppet i föräldraförsäkringen reduceras.

Vårdnadsbidraget påverkar inte bostadsbidragen och inte heller sjukförsäkringsgrundande eller pensionsgrundande inkomst.

Vårdnadsbidrag utgår samtidigt med vårdbidrag för handikappat barn.

- Avdragsrätt införs för styrkta barnomsorgskostnader upp till 15 000 kr. per barn och år.

Avdragsrätten tillkommer den som uppbär vårdnadsbidrag. Avdrag medges för kostnader oberoende av omsorgens tid och form. Den som på grund av kostnader för barnomsorg räknar med att kunna utnyttja avdragsrätten kan genom anmälan slippa preliminärskatteavdrag på motsvarande belopp.

- Statsbidragen till kommunerna för barnomsorgen minskas med motsvarande 12 000 kr. per heltidsplats.
- Pensionsår inom ATP räknas för arbete med egna barn i hemmet fram till och med året för barnets skolstart.

Enligt utskottets mening förstärks valfriheten genom att föräldrarna själva disponerar 15 000 kr. per barn för att ekonomiskt klara behovet av barnomsorg. Vårnadsbidraget kan antingen användas för att betala nuvarande barnomsorgsplatser, vilken i princip blir 12 000 kr. dyrare, eller för att utveckla föräldravivna kooperativ eller andra privata lösningar etc. Det ger också ökade möjligheter, särskilt för flerbarnsföräldrarna, att ägna mer tid åt omvårdnaden av de egna barnen.

En ökad valfrihet ger förutsättningar för ett bättre resursutnyttjande inom barnomsorgen. Detta skapar utrymme för fler platser och kvalitetsförbättringar.

Vårnadsbidraget ger småbarnsfamiljerna större möjligheter att utnyttja den lagstadgade rätten till arbetstidsförkortning och ger därmed mer tid för barnen. Utskottet förutsätter att kommunerna – i den utsträckning det efterfrågas – ställer halvtids- eller deltidplatser till förfogande och differentierar avgifterna med hänsyn till detta. I många kommuner innebär det ett behov av fler sådana platser.

Genom avdragsrätten för styrkta barnomsorgskostnader ges familjerna ökad ekonomisk möjlighet att lösa barnomsorgen genom t ex privata familjedaghem eller anställd barnvårdare. När deras inkomster tas upp till beskattning och påförs sociala avgifter tillförsäkras de samma sociala skydd och trygghet som andra inkomsttagare. Härigenom skapas förutsättningar för att eliminera en svart sektor i ekonomin.

Avslutningsvis vill utskottet beröra några av de invändningar som har riktats mot förslaget i motion So635 (m, fp, c).

En invändning går ut på att förslaget skulle motverka ett uppnående av full efterfrågetäckning inom barnomsorgen senast 1991. Minskningen av statsbidragen till kommunerna skulle enligt denna kritik leda till en dämpad utbyggnad av barnomsorgen. Personalbristen skulle också kunna förvärras av att färre ungdomar sökte sig till barnomsorgen.

Utskottet kan inte dela denna bedömning. Den modell som förordas i motionen borde tvärtom främja en harmonisk och mångsidig utveckling av barnomsorgen. De statsbidrag som kommunerna går miste om genom indragningen av 12.000 kr. per barn i heltidsomsorg återkommer ju till barnomsorgen i form av avgifter. Samtidigt uppmuntras nya och alternativa lösningar. Den ökade mångfalden kommer med stor sannolikhet att underlätta rekryteringen till barnomsorgen. Enligt utskottets mening kommer det nya systemet att underlätta ett uppnående av det mål avseende full efterfrågetäckning som riksdagen har uppställt.

En annan invändning går ut på att det nya systemet är fördelningspolitiskt orättfärdigt. Hemarbetande kvinnor samt familjer som kan lösa barnomsorgsproblemen med t ex en barnflicka, en släkting eller motskift skulle tjäna på vårnadsbidraget, medan andra grupper skulle förlora.

Ett sådant påstående är inte heller riktigt. Enligt utskottets mening är det nödvändigt att se utfallet av det föreslagna systemet mot bakgrund av de regler som gäller idag. Samhällets stöd har hittills i stor utsträckning koncentrerats på de familjer som utnyttjar den offentligt finansierade

barnomsorgen. Mot denna bakgrund framstår den föreslagna reformen som ett steg mot en ökad rättvisa och jämlikhet mellan olika grupper av föräldrar.

En tredje invändning gäller risken för en skärpning av de tröskel- och marginaleffekter som redan idag finns inbyggda i det kombinerade skatte- och förmånssystemet. Utskottet är medvetet om att en sådan skärpning kan komma att ske för vissa grupper, särskilt flerbarnsföräldrar. Detta är emellertid svårt att undvika i en reform som syftar till att stärka barnfamiljernas ställning och skapa ökad valfrihet. Utskottet vill erinra om att tröskeleffekter uppkommer även vid övergång från föräldrapenning till förvärvsarbete. Den som övergår från föräldraledighet med 90 % inkomstkompensation till förvärvsarbete i kombination med barnomsorgsavgifter torde således i de flesta fall drabbas av en tröskeleffekt på över 100 %.

Enligt utskottets mening finns det starka skäl att uppmärksamma problemet med tröskel- och marginaleffekter och i möjligaste mån söka dämpa dessa effekter. Detta kan ske på flera olika sätt. Så är t.ex. en sänkning av marginalskatterna av stor betydelse. Viktigt är också att barnomsorgstaxorna utformas så att de inte skärper tröskel- och marginaleffekterna. För flerbarnsfamiljerna är det angeläget att syskonrabatter medges.

En fjärde synpunkt som anlagts på den föreslagna modellen är att den skulle leda till ökad byråkrati. Bl.a. skulle arbetet med att förenkla deklarationen för beskattning försvåras genom att flera i framtiden skulle nödgas lämna självdeklaration. Utskottet kan för sin del inte tillmäta denna invändning någon större vikt. Det stora flertalet föräldrar är redan idag deklarerande. Någon inskränkning av antalet skattskyldiga som kan lämna förenklad självdeklaration behöver inte befaras.

Sammanfattningsvis kommer motionärernas förslag enligt utskottets mening att leda till betydande fördelar för barnfamiljerna. Genom ökade ekonomiska resurser får de större möjlighet att utifrån sina egna förutsättningar välja den form av barnomsorg som de finner bäst. Härigenom förbättras barnens villkor i det svenska samhället samtidigt som det i småbarnsfamiljerna blir lättare att förena föräldraskap med förvärvsarbete och personlig utveckling.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet förslaget om införande av ett vårdnadsbidrag. Den i motion So635 föreslagna modellen bör genomföras i ett steg fr.o.m. 1 januari 1989.

Regeringen bör därför under våren 1988 återkomma till riksdagen med förslag om lag till vårdnadsbidrag samt följdändringar i annan lagstiftning i enlighet med det anförda. Vad utskottet nu anfört bör med bifall till motion So635 (m, fp, c) yrkande 1 och med anledning av motion So620 (c) yrkande 1 ges regeringen till känna. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion So613 (c) yrkandena 3 och 4.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa:

1. beträffande *införande av vårdnadsbidrag*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:So635 yrkande 1 och med anledning av motion 1987/88:So620 yrkande 1 samt med avslag på motion 1987/88:So613 yrkandena 3 och 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

## 2. Utredning om en trygghetsgaranti (mom. 2 i hemställan)

Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Karin Falkmer (alla m) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Motionsyrkanden motsvarande" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Moderata samlingspartiets förslag om skatt efter försörjningsbörda med ett grundavdrag för varje barn, vårdnadsbidrag, avdragsrätt för styrkta barntillsynskostnader, ett högre garantibelopp i föräldraförsäkringen och ett neutralt och likvärdigt stöd till enskild och kommunal barnomsorg i olika former, skulle avsevärt förbättra den ekonomiska situationen och valfriheten för barnfamiljerna, såväl familjer med sammanboende som med ensamboende vårdnadshavare.

Det finns anledning att överväga en utfyllnad för ensamboende med barn som en komplettering till de nämnda reformförslagen. Detta bör regeringen med anledning av motion So631 (m) ges till känna.

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa:

### 2. beträffande *utredning om en trygghetsgaranti*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So631 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

## 3. Familjer med barn i övre tonåren (motiveringen till mom. 3 i hemställan)

Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Karin Falkmer (alla m) anser

att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Som ovan" och slutar med "alltså avstyrks" bort ha följande lydelse:

Moderata samlingspartiets förslag om skatt efter försörjningsbörda med ett grundavdrag på 15 000 kr. för varje barn upp till 18 års ålder skulle avsevärt förbättra den ekonomiska situationen för barnfamiljerna. Vidare föreslås grundavdrag för barn få göras för hemmavarande barn mellan 18 och 20 år som går i gymnasieskola och uppbär studiestöd. Om dessa förslag genomförs finns inte behov av någon översyn i enlighet med motion So219 (s), som avstyrks.

## 4. Rätt till socialbidrag vid vård av egna barn (mom. 4 i hemställan)

Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Karin Falkmer (alla m) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 10 med "Motioner om rätt" och slutar på s. 11 med "och So226 (m)" bort ha följande lydelse:

Socialbidragen skall utgöra ett sista skyddsnät när ekonomin inte räcker till för att möjliggöra en skälig levnadsnivå. Vad barnfamiljerna beträffar är erfarenheten av socialtjänstlagen att socialnämnderna vägrar att betala ut socialbidrag åt familjer där en förälder frivilligt tar hand om barnen.

Regeringsrätten har med tre röster mot två beslutat att socialtjänstlagens stadgande om bistånd inte ger en småbarnsförälder rätt att uppbära

socialbidrag för att själv kunna ta hand om sina barn. I det avgjorda ärendet lösgjordes i stället två daghemsplatser med förtur, platser som familjen inte ville ha och som skulle förlänga väntetiden ytterligare för andra föräldrar som verkligen önskar daghemsplats för sina barn.

I den gamla socialhjälpslagen berättigade vård av små barn till obligatorisk socialhjälp. En överenskommelse mellan kommunerna gav rätt till socialbidrag om familjerna hade minst ett barn under fyra år eller två barn under skolåldern. Så ej med den nya lagen, trots dess stolta portalparagraf: Verksamheten skall bygga på respekt för människors självbestämmande och integritet.

En hemarbetande förälder som inte ställt sig i daghems- och arbetslöshetskö, anses således "frivilligt avhålla sig från att arbeta", trots att vederbörande utför ett arbete som på daghem skulle kosta ca 125 000 kr. för två barn och över 180 000 kr. för tre barn.

Socialbidrag är naturligtvis alltid en nödlösning som så långt möjligt skall undvikas genom ett skattesystem som tar hänsyn till försörjningsbördan m.m. När behov av socialbidrag trots allt uppstår bör egen vård av barn jämföras med motsvarande förvärvsarbete.

Socialtjänstlagen måste därför ändras så att det klart framgår att vård av egna småbarn betraktas som jämbördigt med motsvarande förvärvsarbete.

Vad utskottet nu anfört bör med anledning av motionerna So642 (m) yrkande 6 och So226 (m) ges regeringen till känna.

*dels att utskottet under mom. 4 bort hemställa:*

4. *beträffande rätt till socialbidrag vid vård av egna barn*  
att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So226 och motion 1987/88:So642 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

## 5. Barnbidrag vid längre tids utlandsvistelse (mom. 6 i hemställan)

Daniel Tarschys (fp), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Rosa Östh (c) och Karin Falkmer (m) anser

*dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Vid förra" och slutar med "motion So617 (m)" bort ha följande lydelse:*

Utskottet kan ansluta sig till de synpunkter som anförts i motionen. Vid sin behandling av samma fråga våren 1984 uttalade utskottet att regeringen borde pröva och ta hänsyn till vad som anförts i de då aktuella motionerna i fråga om rätten till barnbidrag för missionärer, biståndsarbetare m.fl. Ett viktigt skäl för detta ställningstagande var önskemålet om att inte försvåra möjligheterna att bedriva ideellt biståndsarbete i utvecklingsländer. Utskottet har alltså samma uppfattning. Nuvarande undantag för missionärer och präster är ett steg i denna riktning, men otillräckligt med hänsyn till att detta begrepp inte täcker alla anställda hos trossamfund och därtill knutna organ och till att även andra ideella organisationer än religiösa sådana bedriver biståndsarbete. De av SIDA administrerade volontärbidragen eliminerar

inte de ekonomiska skillnader som detta skapar.

SoU 1987/88:12

Utskottet förordar mot bakgrund av det anförda en ändrad lydelse av 1 § tredje stycket lagen om allmänna barnbidrag. Utskottets förslag innebär att en ettårsgräns gäller som huvudregel men att undantag såvitt nu är i fråga görs för viss ideellt inriktad verksamhet. Utskottet föreslår att undantaget avgränsas så att det omfattar barn till personer som är anställda av svenska kyrkan, ett svenskt trossamfund eller till ett sådant samfund knutet organ eller av en svensk ideell organisation som bedriver bistandsverksamhet. Utskottet förutsätter att riksförsäkringsverket i samråd med SIDA till ledning för försäkringskassorna upprättar en förteckning över ideella organisationer som har en uppbyggnad och fungerande bistandsverksamhet. Utskottet anser alltså att för här nämnda fall barnbidrag liksom tidigare bör kunna utgå under utlandsvistelser som inte avses vara längre än tre år.

Regeringen bör framlägga förslag i enlighet med vad utskottet nu anför. Detta bör riksdagen med anledning av motion So617 (m) ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 6 bort hemställa:

6. beträffande *barnbidrag vid längre tids utlandsvistelse*  
att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So617 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

## 6. Förslag om höjda barnbidrag (mom. 8 i hemställan)

Daniel Tarschys och Per Arne Aglert (båda fp) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Frågan om" och slutar med "So637 (fp) yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Barnbidragen utgår med samma belopp oavsett föräldrarnas inkomster. Barnbidraget är sålunda ett allmänt konsumtionsstöd och medverkar därmed till en jämnare inkomstfördelning mellan familjer med resp. utan barn.

För att kompensera de försämringar som drabbat barnfamiljernas ekonomi under senare år och för att ge en större del av familjestödet i generella former, bör en ytterligare uppräknings av barnbidraget genomföras. En förbättring av det ekonomiska stödet till barnfamiljerna bör genomföras i flera steg. Fr.o.m. den 1 januari 1989 bör barnbidraget höjas med 540 kr. per år till 6 360 kr. per år, vilket ger ett totalt barnbidrag på 530 kr. per månad samt en motsvarande justering även av flerbarnstilläggen. Kostnaden för denna höjning kan beräknas till 1 100 milj.kr. Den bör finansieras med en sänkning av mjölksubventionerna med motsvarande summa.

Regeringen bör framlägga förslag för riksdagen i enlighet med vad utskottet nu anför. Detta bör med anledning av motion So637 (fp) yrkande 1 ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 8 bort hemställa:

8. beträffande *förslag om höjda barnbidrag*  
att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So637 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

## 7. Förslag om höjda barnbidrag (motiveringen till mom. 8 i hemställan)

SoU 1987/88:12

Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Karin Falkmer (alla m) anser

att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Frågan om" och slutar med "So637 (fp) yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Trots höjda barnbidrag har genom kraftigt höjda skatter de ekonomiska svårigheterna ökat för det stora flertalet barnfamiljer.

Som utförligt motiveras i motion Sk470 (m) måste inkomstbeskattningen i stället ta hänsyn till försörjningsbörda genom grundavdrag för barn vid den kommunala beskattningen. Det skulle förenklat uttryckt innebära att det skattefria grundbeloppet i ett hushåll växer med familjens storlek, vilket är särskilt viktigt i alla de hushåll som inte kan låta barnen få kapitalinkomster och den vägen begränsa skatten på den samlade familjeinkomsten.

Den som har så låga inkomster och/eller så många barn att grundavdragen inte kan utnyttjas fullt ut kompenseras genom "negativ skatt". Detta innebär att ett belopp motsvarande värdet av den inte utnyttjade delen av grundavdraget i stället utbetalas kontant. Grundavdrag för barn får också göras för hemmavarande barn mellan 18 och 20 år som går i gymnasieskola och uppbär studiestöd.

I tabell nedan redovisas förändringarna av den disponibla inkomsten vid införande av ett grundavdrag för barn. Som framgår av tabellen leder förslaget till att skatten sänks mest för de familjer som har flera barn.

|            |        | 1989    | 1990    | 1991     | 1992     |
|------------|--------|---------|---------|----------|----------|
| Familj med | 1 barn | + 750   | + 2 250 | + 3 750  | + 4 500  |
| " "        | 2 "    | + 1 500 | + 4 500 | + 7 500  | + 9 000  |
| " "        | 3 "    | + 2 250 | + 6 750 | + 11 250 | + 13 500 |
| " "        | 4 "    | + 3 000 | + 9 000 | + 15 000 | + 18 000 |

Utskottet anser att de problem som motionärerna pekar på skulle lösas genom införande av en sådan reformerad familjebeskattnings som föreslås i motion Sk470 (m). Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion So637 (fp) yrkande 1.

## 8. Indexreglering av barnbidrag (mom. 9 i hemställan)

Inga Lantz (vpk) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Utskottet har vidare" och slutar med "So609 (vpk) yrkandena 1 och 2" bort ha följande lydelse:

Barnbidraget uppgår i dag till 5 820 kr. per barn och år (flerbarnsbidraget oräknat), vilket innebär att det ånyo urholkats i värde. För att nå upp till den nivå som gällde vid senaste höjningen måste barnbidraget höjas med 630 kr. per barn och år. Ett barnbidrag på 6 450 kr. per barn och år motsvarar nämligen 25 % av basbeloppet.

Vpk har sedan många år föreslagit att barnbidraget bör utgå med den summa som motsvarar 25 % av basbeloppet. Vpk har också föreslagit att

barnbidraget indexregleras på denna nivå.

Utskottet delar uppfattningen i motion So609 (vpk) att barnbidraget nu bör indexregleras. Detsamma gäller det förlängda barnbidraget. Det kan inte vara rimligt att varje nödvändig barnbidragshöjning skall behöva föregås av en så ingående och långsam process som en prövning av regering och riksdag innebär. Enligt utskottets mening bör barnbidraget läggas fast vid nivån 25 % av basbeloppet.

Riksdagen bör besluta om en sådan indexreglering redan nu med anledning av motion So609 (vpk) yrkande 1. Härigenom tillgodoses även yrkande 2 i samma motion.

*dels att utskottet under mom. 9 bort hemställa:*

9. beträffande *indexreglering av barnbidrag*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So609 yrkandena 1 och 2 antar det i *Bilaga 2* som *Reservantens förslag* upptagna och betecknade förslaget till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag.

## 9. Medelsanvisningen till Allmänna barnbidrag (mom. 10 i hemställan)

*Under förutsättning av bifall till reservation nr 8*

Inga Lantz (vpk) anser

*dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Som en följd" och slutar med "So609 (vpk) yrkande 3" bort ha följande lydelse:*

Som en följd av utskottets ställningstaganden tillstyrker utskottet den i motion So609 (vpk) yrkande 3 föreslagna medelsanvisningen till Allmänna barnbidrag.

*dels att utskottet under mom. 10 bort hemställa:*

10. beträffande *medelsanvisningen till Allmänna barnbidrag*

att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motion 1987/88:So609 yrkande 3 till *Allmänna barnbidrag* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 11 240 000 000 kr.,

## Särskilda yttranden

### 1. Familjer med barn i övre tonåren

Ulla Tillander och Rosa Östh (båda c) anför:

Centerpartiet föreslår en rad åtgärder av stor betydelse för familjer med tonåringar. Särskilt kan nämnas ett förslag om sänkt mervärdeskatt på mat. Även en marginalskattesänkning för de vanligaste inkomstlägena föreslås. Viktigt i sammanhanget är också förslaget om höjning av studiemedlen. Centerpartiet motsätter sig en sänkning av mjölksubventionerna. En sådan sänkning leder till höjda mjölkpriser, vilket skulle vara negativt för barnfamiljerna.

## 2. Rätt till socialbidrag vid vård av egna barn

SoU 1987/88:12

Ulla Tillander och Rosa Östh (båda c) anför:

Vi delar i och för sig uppfattningen i motionerna att vård av egna barn bör ses som ett fullvärdigt arbete och att vederbörande kommun bör kunna ge ekonomiskt stöd till föräldrar som väljer att avstå från förvärvsarbete för att själva ta hand om sina barn. Vi anser emellertid inte att dessa frågor i första hand bör lösas inom ramen för reglerna om rätt till bistånd och socialbidrag. Den naturliga lösningen är enligt vår mening att kommunen ges rätt att betala ut vårdnadsersättning till alla föräldrar som själva vårdar sina barn.

## 3. Höjda barnbidrag

Ulla Tillander och Rosa Östh (båda c) anför:

Barnbidraget utgör stommen i det familjeekonomiska stödet och bör successivt byggas ut. Det är önskvärt att barnbidraget höjs när det finns samhällsekonomiskt utrymme för det.

## Förslag till

## Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Härigenom föreskrivs att 2 a § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag<sup>1</sup> skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*2 a §<sup>2</sup>

Flerbarnstillägg utgår om någon uppbär allmänt barnbidrag för tre eller flera barn. Vid tillämpning av denna paragraf beaktas inte barn som avses i 4 § tredje stycket eller 7 §.

*Flerbarnstillägget* motsvarar ett halvt barnbidrag om barnens antal uppgår till tre och ökas med etthundrasextio procent av ett helt barnbidrag för varje ytterligare barn.

*Flerbarnstillägg lämnas med belopp som motsvarar*

1. ett halvt barnbidrag för det tredje barnet,
2. etthundranittio procent av ett helt barnbidrag för det fjärde barnet,
3. tvåhundrafyrtio procent av ett helt barnbidrag för det femte barnet,
4. etthundrasextio procent av ett helt barnbidrag för det sjätte barnet och varje ytterligare barn.

Vid beräkningen av flerbarnstillägget skall de barn för vilka någon uppbär allmänt barnbidrag räknas samman med de barn för vilka någon annan uppbär allmänt barnbidrag om dessa barnbidragsmottagare stadigvarande sammanbor och är eller har varit gifta med varandra eller har eller har haft barn gemensamt.

Den som önskar uppbära flerbarnstillägg med stöd av tredje stycket skall anmäla detta till den allmänna försäkringskassan.

Om inte annat föreskrivs skall bestämmelserna om allmänt barnbidrag i denna lag eller i andra lagar eller författningar tillämpas på flerbarnstillägg.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

<sup>1</sup> Lagen omtryckt 1973:449.

<sup>2</sup> Senaste lydelse 1987:548.

## Förslag till

### Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag skall ha följande lydelse.

#### *Nuvarande lydelse*

#### *Reservantens förslag*

#### 1 §

För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag *med 5 820 kronor om året i enlighet med vad nedan närmare stadgas.*

För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag *i enlighet med vad nedan närmare stadgas med ett årligt belopp som utgör 25 % av det basbelopp som enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring har fastställts för året.*

Allmänt barnbidrag skall utgå jämväl för här i riket bosatt barn, som icke är svensk medborgare, såframt barnet fostras av någon som är bosatt och mantalsskriven i riket eller ock barnet eller endera av dess föräldrar sedan minst sex månader vistas i riket.

Ett barn som lämnar Sverige skall fortfarande anses vara bosatt här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. Medföljande barn till den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning, skall under utsändningstiden anses bosatta i Sverige. Medföljande barn till en svensk missionär eller präst, som i annat fall är anställd i utlandet, skall fortfarande anses bosatta här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst tre år.

---

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

# Innehållsförteckning

SoU 1987/88:12

|                                                                                            |    |
|--------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Sammanfattning . . . . .                                                                   | 1  |
| Propositionen . . . . .                                                                    | 1  |
| Motioner . . . . .                                                                         | 2  |
| Utskottet . . . . .                                                                        | 3  |
| Familjepolitikens allmänna inriktning . . . . .                                            | 3  |
| Vissa barnbidragsfrågor . . . . .                                                          | 10 |
| Medelsanvisningen m.m. . . . .                                                             | 13 |
| Hemställan . . . . .                                                                       | 14 |
| Reservationer . . . . .                                                                    | 15 |
| 1. Införande av vårdnadsbidrag (mom. 1 i hemställan) av m, fp, c . . . . .                 | 15 |
| 2. Utredning om en trygghetsgaranti (mom. 2 i hemställan) av m . . . . .                   | 21 |
| 3. Familjer med barn i övre tonåren (motiveringen till mom. 3 i hemställan) av m . . . . . | 21 |
| 4. Rätt till socialbidrag vid vård av egna barn (mom. 4 i hemställan) av m . . . . .       | 21 |
| 5. Barnbidrag vid längre tids utlandsvistelse (mom. 6 i hemställan) av m, fp, c . . . . .  | 22 |
| 6. Förslag om höjda barnbidrag (mom. 8 i hemställan) av fp . . . . .                       | 23 |
| 7. Förslag om höjda barnbidrag (motiveringen till mom. 8 i hemställan) av m . . . . .      | 24 |
| 8. Indexreglering av barnbidrag (mom. 9 i hemställan) av vpk . . . . .                     | 24 |
| 9. Medelsanvisningen till Allmänna barnbidrag (mom. 10 i hemställan) av vpk . . . . .      | 25 |
| Särskilda yttranden . . . . .                                                              | 25 |
| 1. Familjer med barn i övre tonåren (av c) . . . . .                                       | 25 |
| 2. Rätt till socialbidrag vid vård av egna barn (av c) . . . . .                           | 26 |
| 3. Höjda barnbidrag (av c) . . . . .                                                       | 26 |
| Bilaga 1: I propositionen framlagt lagförslag . . . . .                                    | 27 |
| Bilaga 2: I reservation nr 8 framlagt lagförslag . . . . .                                 | 28 |

